

např. uvést vztah občanů k jednotlivým institucím politického systému (ústava, stát, státní orgány, hospodářský systém apod.), ke konkrétním (zahraničně- i vnitřně-) politickým krokům i dlouhodobým koncepcím, otázky mezilidského soužití nebo schopnosti a možnosti participace občanů na veřejném dění apod..

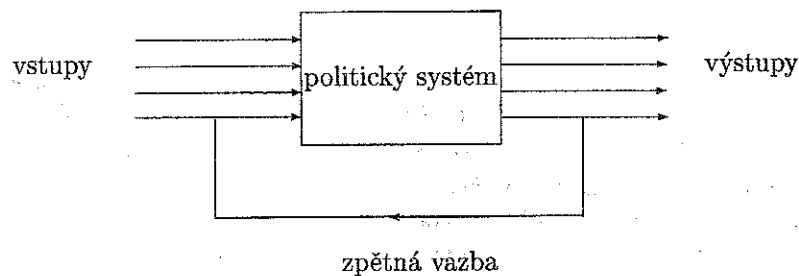
5.3 Typy politické kultury

Pokud bychom měli vyzvednout alespoň dvě osobnosti, jejichž jména bývají nejčastěji spojována s pojmem politické kultury, bezesporu bychom mohli uvést jména amerických politologů G. Almonda a S. Verby, kteří se proslavili zejména knihou *The Civic Culture* (1963).

V rámci svých zkoumání zmínění autoři rozlišili 3 základní typy politické kultury:

- a) Parochiální
- b) Poddanskou
- c) Participační

Uvedená typologizace vychází z modelu politického systému (spojovaného se jménem *D. Eastona*), charakterizovaného jako komplexní systém, zahrnující např. státní orgány, veřejné mínění, politické strany, nátlakové skupiny apod. (viz kapitola „Politický systém“), do něhož vcházejí určité vstupy (*input*) a vycházejí výstupy (*output*). Mezi vstupy a výstupy existuje zpětná vazba.



Přitom pod vstupy si můžeme představit potřeby, zájmy, nedostatky; pod výstupy politická rozhodnutí, směrnice, zákony, vyřešení problémů atp. Pokud je např. vysoká nezaměstnanost (vstupem může být potřeba jejího snížení), jedná se o komplexní problém, vyžadující řešení zejména v oblasti právní, ekonomické a sociální. Jednotlivé politické strany si proto např. zakotví řešení nezaměstnanosti do svých programů; tímto problémem se zabývá vláda, parlament; státní instituce jsou vystaveny tlaku veřejného mínění, lobování organizovaných zájmů atd. Výsledkem bude např. zákonná úprava nezaměstnanosti a ekonomické motivace pro zvýšení zaměstnanosti. Pokud daná řešení (výstupy) budou účinná, dá se předpokládat alespoň částečné vyřešení problému a tím i oslabení potřeby dalšího rozhodování v této oblasti (vstupy). Tento oboustranný vztah a vzájemná podmíněnost vstupů a výstupů je znázorněn jako zpětná vazba.

Z takto pojímaného pojetí politického systému představuje pomyslný nejnižší stupeň politické kultury *politická kultura parochiální*. Je příznačná pro nejprimitivnější národy, které neovlivňují vstupy politického systému a nerespektují ani jeho výstupy (viz výklad výše).

Vyšším stupněm je *politická kultura poddanská* (typická např. pro diktatury), kdy sice občané neusilují o změnu vstupů, dokáží však alespoň respektovat výstupy politického systému. Pasivně přijímají např. zákony, politické směrnice a rozhodnutí bez snahy o jejich změnu. Stát je v tomto typu politické kultury pojímán jako vrchnost, nikoliv jako společné dílo občanů. Politika je pro občany cizí věcí, o níž jsou přesvědčeni, že se jich bezprostředně nedotýká. Politický systém jako celek je v tomto typu politické kultury hodnocen podle dosažených výsledků, nikoliv podle možností participace.

Relativně nejvyšším stupněm je *politická kultura participační*, kdy občané nejen přijímají výstupy politického systému, ale aktivně působí i na jeho vstupy (např. činností v politických stranách, peticemi, demonstracemi apod.). Občané využívají možností podílet se na správě veřejných záležitostí a snaží se jej měnit k lepšímu svou aktivní činností.

Nutno ovšem poznamenat, že všechny uvedené typy politické kultury jsou typy *ideálními*, v praxi se navzájem prolínají a nenalezneme je v „čisté“ formě. Zároveň musíme dodat, že zmíněná typologizace poli-

tické kultury představuje pouze jednu z možností a v různých pracích se můžeme setkat s celou řadou dalších typů politické kultury, které však pro naše potřeby nepovažujeme za potřebné rozebírat podrobněji.

5.4 Některé faktory, ovlivňující politickou kulturu

Pokud se nyní zamyslíme nad některými aspekty, ovlivňujícími politickou kulturu, je třeba mít zejména na zřeteli, že ne všechny faktory, jimiž se budeme zabývat, se uplatňují v různých zemích a v různé době (tj. v rozdílném čase a prostoru) ve stejné míře, což je dáno celou řadou objektivních i subjektivních, vnějších i vnitřních důvodů.

Nepochybně jedním z hlavních faktorů, determinujících politickou kulturu, je *tradice* (historická determinace). To se projevuje v celé řadě sociologických výzkumů, souvisejících s analýzou politické kultury v konkrétních zemích: např. při zkoumání vztahu občanů k národu a ke státu, při hodnocení vztahu občanů k jednotlivým institucím politického systému apod.

Pokud zjednodušeně interpretujeme politickou kulturu jako sumu politických postojů jednotlivců, je zřejmé, že existuje přímý vztah mezi politickou kulturou na straně jedné a *politickou socializací* na straně druhé. Politická socializace představuje proces vytváření, formování osobnosti v politickém smyslu. V rámci procesu (politické) socializace působí celá řada faktorů (např. rodina, škola, zaměstnání, sociální skupiny) a je zřejmé, že tyto faktory přímo ovlivňují politickou kulturu v dané zemi. Pro politickou kulturu je např. velmi významné, jaká je ve sledované zemi vzdělanostní úroveň, jaký je stav rodinných vztahů, jaká existuje sociální stratifikace apod.

S tím do značné míry souvisí i *ekonomické (sociální) faktory*. Politická kultura může být přímo ovlivňována strukturou ekonomiky, jejím regionálním rozmístěním (a z toho např. plynoucí nezaměstnaností), úrovní sociální politiky státu apod.. Tyto faktory se mohou přímo projevit např. ve spokojenosti občanů se stávajícím systémem, v důvěře v jednotlivé politické instituce atd.

Kromě zmíněných faktorů, představujících do značné míry faktory objektivní, je třeba uvést i existenci celé řady faktorů ryze subjektivních, které mohou rovněž podstatně ovlivňovat politickou kulturu v určitém státě. Je zřejmé, že např. časté korupční skandály, vzájemné osobní útoky politiků, zneužívání funkcí veřejnými činiteli apod. velmi pravděpodobně vyvolá nespokojenost a nedůvěru k jednotlivým politikům i k celým institucím a ve svých důsledcích může způsobit i nedůvěru v politický systém jako celek. I tyto skutečnosti je proto nutno mít na zřeteli při hodnocení jednotlivých politických systémů.